

Heemkundevereniging "Leeuwen"

Opgericht 6 mei 2009

NIEUWSBRIEF - JANUARI 2016

In dit nummer:

Ontstaan van wijnfabriek GELO	1
De teelt van tabak	2
Burgemeester Wouters	3
Sleepkempenaar Antoinette	4

Ontstaan van wijnfabriek GELO

Bron: "Maas en Waal, van armoede naar welvaart"

Door Toon Banken

Het begin van het ontstaan van de moderne fruitteelt in Maas en Waal viel samen met de crisistijd (1930-1940) en kwam daardoor moeizaam van de grond.

Zowel in Maas en Waal als in de Bommelerwaard en de Betuwe was het fruit in die jaren nagenoeg volledig afkomstig van wat men noemde boerenboomgaarden, waar onder de hoogstammige bomen ook gras en diverse akkerbouwgewassen werden geteeld.

Ook werd er vaak vee geweid.

Om tot moderne fruitteelt te komen was de weg nog lang:

het vee diende te verdwijnen uit de boomgaarden, de ontwatering moest verbeterd te worden, aan snoeien en spuiten diende meer gedaan te worden en laagstammige, moderne fruitrassen aanplanten was noodzakelijk.

Mede als gevolg van de crisistijd kwamen deze veranderingen uiterst langzaam van de grond.

Het fruit dat geoogst werd van de hoogstammige, verouderde fruitrassen bracht weinig op en dat was eveneens een reden dat de veranderingen langzaam gingen.

Wijnfabriek

De Wageningse professor Sprenger kwam toen met het voorstel om van het minder goede fruit wijn te maken. De Maas en Waalse fruittelers hadden er wel oren naar.

Op 16 maart 1934 werd in het patronaatsgebouw te Beneden-Leeuwen een bijeenkomst belegd, waar ongeveer 300 fruittelers, dan wel boerenboomgaardbezitters, een goedvol betoog van professor Sprenger beluisterden.

Zijn pleidooi maakte zoveel enthousiasme los dat nog in 1935 in Leeuwen, in de voormalige openbare lagere school aan de Waterstraat, een coöperatieve wijnfabriek werd opgericht, die in november verwachtingsvol haar poorten opende. Een formidabele Zwitserse pers werd aangekocht en bewonderd, alsof voor Maas en Waal een soort ei van Columbus was ontdekt.

Het benodigde bedrijfskapitaal werd bijeengebracht middels aandelen van 25 gulden.

Faillissement

Helaas, wijn maken en wijn aan de man brengen is twee.

Onder de goedwillende en ijverige leiding van bestuur en medewerkers hield het bedrijf de bedrijfsvoering op coöperatieve basis niet lang vol.

Het bedrijfskapitaal was al gauw ontoereikend en de onderneming ging als coöperatie ter ziele.

De failliete fabriek werd voor een zacht prijsje gekocht door de bekende Leeuwense fruitkoopman Grad van Gelder.

Eenmaal in particuliere handen, toen geleid door de voortvarende en initiatiefrijke schoonzoon Willy Hol, ging het met de wijnfabricage heel wat beter. De GELO-producten zagen kans goed door te dringen in de markt.

Eind jaren 70 is de productie gestopt en werden de gebouwen verkocht.

Meer info, zie onze website: www.heemkundeverenigingleeuwen.nl

Teelt van tabak in vroegere eeuwen

Door John van Heck

Vanaf de 17de eeuw tot in de 20ste eeuw draaide de economie in het rivierengebied rond de tabak.

Bijna drie eeuwen lang was de tabak het hoofdmiddel van bestaan voor de dorpsbewoners.

Toen het in de 17de eeuw slecht ging met de landbouw lag armoede op de loer.

Door een overschot aan graan daalden de prijzen zo sterk dat het nauwelijks nog rendabel was om graan te telen.

Voor het rivierengebied en ook voor andere delen in Nederland bracht de tabak uitkomst.

Tabaksteelt

Tabak was een kapitaal- en arbeidsintensieve teelt.

De arbeid werd geleverd door pachters en hun gezinnen.

Het kapitaal, onder meer nodig voor de bouw van schuren en bemesting, werd beschikbaar gesteld door de grondeigenaren.

Deze grondeigenaren verkochten de tabak aan de tabakshandelaren.

De opbrengst werd verdeeld, ieder 50%, tussen de grondeigenaar en de pachters.

Deze inlandse tabak was geschikt voor gebruik als pijp-, snuif- en pruimtabak, waarvoor geen uitgesproken goede kwaliteit tabak nodig was.

Het succes van de tabaksteelt in ons land hing ook samen met de wijze waarop de boeren de tabaksteelt technisch aanpasten aan de heersende klimatologische omstandigheden:

tabaksboeren kweekten de zaden in broeibakken en bouwden droogschuren voor de geogste tabaksbladeren.

Dit waren typisch Nederlandse uitvindingen, die later ook in andere Europese landen werden overgenomen.

Door de alsmaar kleiner wordende marges werd de tabaksteelt een steeds moeizamer beroep.

Eind 19de eeuw hadden de meeste tabakstelers in Nederland het bijltje er al bij neergegoid.

In het rivierengebied daarentegen ging men nog door, maar uiteindelijk leidden de tabakstelers een armoedig bestaan.

Bijverdiensten, zoals een café, winkeltje of een timmermansbedrijfje, waren vaak bittere noodzaak om het hoofd boven water te houden.

De tabaksteelt kende nog even een sterke opleving gedurende de Eerste en Tweede Wereldoorlogen, toen buitenlandse tabak moeilijk te verkrijgen was.

Oogst

In het hoogseizoen, juli en augustus, was het dikwijls hard werken om de onderste en grootste tabaksbladeren zo spoedig mogelijk van het veld in de droogschuur te krijgen.

Na het insnijden, in de dikke nerf van de bladeren, werden zij vervolgens aan lange houten spijlen geregen en dan te drogen gehangen in de tabaksschuur.

In september werden de bovenste bladeren, het "beste goed", geogst.

Drogen

Na vier tot zes weken (afhankelijk van een warme of vochtige zomer) waren de bladeren gedroogd.

Om de voorkomen dat de bladeren gingen rotten of schimmelen moest het drogen soms een handje geholpen worden door kleine vuurtjes te stoken in vuurpotten.

Als de bladeren droog waren, werden zij bijeengebonden in bossen en tot balen geperst.

Dit zogenaamde opbossen was een secuur werkje, omdat hierna nog een broeiproces moest plaatsvinden waardoor de bladeren geschikt waren voor de verkoop.

G.J.J. Wouters, burgemeester van de gemeente Wamel: 1927 - 1934

Bron: RAN en krantenartikelen

Door Gerard Kouwenberg

In 1927 kreeg Wamel een nieuwe burgemeester, ter opvolging van de kort na de watersnood van 1926 overleden burgemeester Schuyt. Wouters was een ex-militair met een flinke staat van dienst.

Personalia

Geboren: Maastricht, 21 februari 1883

Voornamen: Gielliam Johannes Josephus

Gehuwd: te 's-Gravenhage, 7 juni 1906

Echtgenote: Eugenia Theresia Pieterella Wegman

Kinderen: 1 dochter

Overleden: in Mill (gemeente Mill en Sint Hubert), 3 maart 1973

Levensbeschouwing: R.K. - Politiek: RKSP (R.K. Staatspartij)

Opleiding en militaire carrière

Na de middelbare school (HBS) kwam hij als zestienjarige in dienst als volontair bij het instructiebataljon in Kampen.

De militaire carrière van Wouters bewoog zich na zijn opleidingstijd in Kampen in een snel stijgende lijn.

Van 1914 tot 1918 volgde hij een kaderopleiding aan de Hogere Krijgsschool te 's-Gravenhage.

Na het doorlopen van diverse officiersrangen, o.a. bij het regiment Grenadiers, klom hij op tot kapitein van het 2e regiment infanterie en werd chef van de afdeling motordienst (1918-1924).

Hij beëindigde zijn militaire carrière als bureauchef van de Generale Staf.

Politieke carrière

Na zijn snelle militaire carrière zei hij in 1927, toen 43 jaar oud, de dienst vaarwel.

Maar een man als Wouters was er het type niet naar om vroegtijdig op zijn lauweren te gaan rusten.

In plaats daarvan werd hij burgemeester van Wamel (1927-1934) en waarnemend kantonrechter te Druten. Later nog enkele jaren burgemeester van Eibergen (1934-1936).

Het zag er toen niet naar uit dat er hierna ook een grote politieke carrière in het verschiet lag.

Maar dankzij zijn goede relaties met oud-officier Hendrik Colijn, toen minister-president Colijn, werd hij benaderd voor een gouverneurschap van Curaçao.

Men zocht daar iemand met militaire kennis en bestuurservaring.

In de ministerraad werd de benoeming van Wouters besproken en al snel een feit.

Van 1936 tot 1942 was de heer Wouters "excellentie Wouters", gouverneur van de Nederlandse Antillen.

Zijn beleid ten aanzien van Joodse en politieke vluchtelingen was echter aan veel kritiek onderhevig en ook op andere terreinen waren er conflicten. Dit leidde uiteindelijk in 1942 tot zijn gedwongen vertrek.

In de jaren vijftig is in Beneden-Leeuwen een straat vernoemd naar burgemeester Wouters

Omdat het burgemeestersambt zijn meest bevredigende ervaring was, koos hij ervoor om zijn levensavond door te brengen in het bejaardentehuis St. Joseph te Boven-Leeuwen.

Hij woonde daar met zijn vrouw in een aantal bijna vorstelijke appartementen, met voortreffelijk gecultiveerde smaak ingericht en vol kostbare herinneringen aan een briljante carrière.

Oud Meijerschip als "varend monument" in Tilburg

Bron: Tilburgse museumhaven

Door Gerard Kouwenberg -

Sleepkempenaar de Antoinette

Bouwjaar: 1926, bij Scheepswerf Meijer te Beneden-Leeuwen.

De kempenaar, de naam zegt het al, is speciaal gebouwd voor het bevaren van de Kempische kanalen. De afmetingen zijn afgestemd op de maatvoering van de sluisen. Aanvankelijk zijn veel kempenaars als sleepschip gebouwd. In de loop der tijd werden de meeste voorzien van een scheepsmotor.

Kempenaars hebben de ontwikkeling van de grotere steden in Brabant mede mogelijk gemaakt. Grote hoeveelheden voedsel, brandstoffen en bouwmaterialen konden over het water worden aangevoerd; zo'n 500 ton in één keer! Dat scheelde honderden paardenwagens en voermannen. Een sleepkempenaar werd gesleept door een sleepboot of voortgetrokken langs een jaagpad door een paard.

Over dit schip

De Antoinette maakt deel uit van de collectie binnenvaartschepen van de Tilburgse museumhaven en is een van de laatste sleepkempenaars van Nederland. Dit schip heeft nog de complete sleepuitrusting en de originele onderwoning, omdat het schip nooit is gemotoriseerd.

Omstreeks 1950 is de stuurhut geplaatst en het originele, liggende stuurwerk vervangen door een staand, dubbel stuurwerk. Toen is ook de theehut aangebracht. Dit is de witte opbouw voor de stuurhut.

Het schip is altijd eigendom geweest van de familie Tromp ('s-Hertogenbosch).

Vader Martin Tromp heeft het schip laten bouwen. Hij heeft in de oorlog geprobeerd om schip en familie te behouden door in de Peel, in de Noordervaart, onder te duiken.

Bij een veldslag in de Peel in 1944 is het schip beschoten door Engelse jagers.

Schipper Tromp werd voor de ogen van zijn vrouw en kinderen getroffen en overleed.

Ook alle huisraad was vernietigd, zodat er geen foto's meer zijn van de situatie voor 1940.

Het schip is vervolgens nog decennia lang bevaren door de rest van het gezin: moeder met 2 zonen en 2 dochters.

Nadat moeder (96) in 1984 overleed, werd nog maar weinig gevaren.

Toen na de winter van 1988 de jongste dochter 65 werd, is het beursboekje ingeleverd.

De ligplaats werd Zaandam, waar Tonnie Tromp havenmeester werd van de nieuwe jachthaven.

Het schip is in 2002 ternauwernood van de sloop gered door scheepsliefhebber Han Visser uit Zwolle, die contact opnam met de museumhaven van Tilburg.

Sponsor:

Bankrekening: NL10RABO 014.95.51.274

Secretariaat en redactie: Rozenstraat 15,

6658 WS Beneden-Leeuwen

Telefoon: 0487-593505

Email: toon.banken@planet.nl

Kamer van Koophandel nr. 30 26 09 37

website: www.Heemkundeverenigingleeuwen.nl

- Jan van Gelder, voorzitter
- Toon Banken, secretaris
- Cees van den Akker, penningmeester
- Theo Huisman, bestuurslid
- Gerard Kouwenberg, webmaster
- Ton van Kruisbergen, bestuurslid
- Anny Marcellis: correcties